

10. Бобечко Н. Р. Апеляційне та касаційне провадження у кримінальному судочинстві України : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2016. 498 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-522-1-10>

ПРО ПАРАДОКСАЛЬНІСТЬ ФОРМ І ВИДІВ МІЖНАРОДНИХ ПОКАРАНЬ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кузьмін Е. Е.

*кандидат юридичних наук, доцент, адвокат,
доцент кафедри міжнародного та європейського права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Часом здається так, що сповнена наравду нескінченними численними контроверзами [1, 2] і протиріччями [3], запеклими полеміками [4] й жвавими диспутиами [5], не без того агресивно конфронтуюча [6] та їдка [7] кон'юнктура міжнародного кримінального права, схоже, ймовірно, просто ніби приречена на перманентні непримиренні протистояння навіть із найбільш засадничих для нього питань.

Водночас, подекуди, деяка міра консенсусу все ж прослідковується. Зокрема яскравим прикладом й досі слугує тотальна ідилія у міркуваннях про домейн покарання. Втім, авангардний помірний оптимізм є доволі передчасним, оскільки подібна принципова згода коментаторів фактично зводиться до незаперечення наявності певної лакуни. Як на доктринальному рівні, про що, з-поміж інших, першочергово зазначає М. Драмбл, вказуючи на недостатню дослідженість питань стосовно того, як саме караються особи, засуджені за екстраординарні міжнародні злочини, а також як вони повинні бути покарані та чи досягають сучасні підходи до покарання заявлених цілей [8, с. 73], так і в прикладному вимірі, як на цьому, зі свого боку, чітко наголошує Н. Берназ, відзначаючи те, що міжнародне кримінальне право не приділяє належної уваги практичним аспектам призначення покарання [9, с. 289], адже воно майже не містить конкретних вказівок щодо покарань, які підлягають застосуванню та інших питань, пов'язаних з винесенням вироків [10, с. 494]. Як наслідок, підтвердження істинності твердження В. Шабаса про те, що проблематика покарання і його призначення здебільшого все ще залишається «друго-

рядним питанням» у міжнародному кримінальному праві, нехтування якого викликає нічого, окрім смуту [цит. за: 8, с. 73].

Однак таке абстрактне розчарування відсутністю чіткого теоретичного обґрунтування [11, с. 576] та нормативного закріплення [12, с. 227] положень про покарання та умови і порядок його призначення надалі набуває все більш реальних обрисів, деталізуючись у конкретних похідних проблемах, – браку вивіреної системи покарань [13, с. 122], а також надмірно широкої свободи суддівського розсуду [14, с. 390], що у своїй сукупності в цілому обумовлює формування загального сприйняття процесу притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності у міжнародному кримінальному праві, як такого, що має вельми казуальний та неоднозначний характер.

Відтак невизначеність шкали покарань [15, с. 452] призводить до ситуації врегулювання означеного питання здебільшого «зовнішніми тенденціями», що відбуваються у міжнародній площині, – смертна кара більше не є допустимою [16, с. 1], довічне позбавлення волі – є неприйнятним [17, с. 23]; домінуючим (і фактично єдиним) видом «карального покарання» залишається позбавлення волі на певний строк [14, с. 388]. У свою чергу нестача норм і принципів, якими керуються під час призначення покарань у міжнародному кримінальному праві [18, с. 133] зумовлює широку дискрецію дій суддів міжнародних кримінальних трибуналів і судів у питанні відповідності призначеного покарання злочину [15, с. 452], що призводить до ситуації, в якій винесення вироків за «міжнародні злочини» можуть бути (і нерідко є) «м'якшими», аніж вирoki за «звичайні злочини» на національному рівні [14, с. 388, 389].

Парадокс? – На жаль, реалії. Дійсність, яку, певно краще за всіх, описує Я. Хайле-Маріам на прикладі Руанди: «...це випадок викривленого правосуддя, коли затримані в Руанді, які, вчинили ці невимовні злочини за вказівкою затриманих в Аруші, виживають у нелюдських умовах у переповнених камерах (*та засуджуються до смертної кари ...* (курсив та уточнення наші. – Е. Е.), тоді як ті, хто планував і виконував злочини, потопають у відносному комфорті [19, с. 732], отримуючи «помірні» вирoki [20, с. 80]. Немислимо, але дивує не тільки це. Що дійсно парадоксально так, це те, що станом на зараз все ще існують заклики до міжнародних судів продовжувати відмовлятися від смертної кари, уникати довічного ув'язнення, уникати тривалих термінів ув'язнення, за винятком крайніх випадків, і забезпечувати гуманні умови ув'язнення, адже міжнародні суди повинні поважати людську гідність правопорушників і ставити за мету реабілітацію, а не просто покарання [21, с. 3].

Натомість, на нашу думку, слід погодитись із тим, що невинуватість і непропорційна м'якість та непослідовність вироків є нічим іншим, аніж

нехтуванням правосуддям [22, с. 328]. У зв'язку з цим, нагальним вбачається випрацювання структурованої та узгодженої системи покарань з такими їх формами і видами, а також розробка зрозумілого алгоритму їх призначення, які б вважались адекватним для досягнення справедливості у міжнародному кримінальному праві.

Література:

1. Moran C. F. The Authority of International Criminal Law: A Controversial Concept. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 145 pp.
2. Tucker R. W. The International Criminal Court Controversy. *World Policy Journal*. 2001. Vol. 18, No. 2. Pp. 71–81.
3. Rothe D., Mullins C. W. The International Criminal Court and United States Opposition: A Structural Contradictions Model. *Crime, Law and Social Change*. 2006. Vol. 45. Pp. 201–226.
4. Kagu A. B., Matori S., Abubakar A. Polemics on the Utility of Domestic Courts to Prosecute International Crimes. *International Journal of Innovative Research and Development*. 2018. Vol. 7, Iss. 8. Pp. 214–218.
5. van der Vyver J. D. Prosecuting the President of Sudan: A Dispute between the African Union and the International Criminal Court. *African Human Rights Law Journal*. 2011. Vol. 11, No. 2. Pp. 683–698.
6. Krever T. International Criminal Law: An Ideology Critique. *Leiden Journal of International Law*. 2013. Vol. 26, Iss. 3. Pp. 701–723.
7. Robinson D. The Identity Crisis of International Criminal Law. *Leiden Journal of International Law*. 2008. Vol. 21, Iss. 4. Pp. 925–963.
8. Drumbl M. Sentencing and Penalties. *The Cambridge Companion to International Criminal Law* / ed. by W. A. Schabas. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. Pp. 73–96.
9. Bernaz N. Sentencing and Penalties. *Routledge Handbook of International Criminal Law* / ed. by W. A. Schabas, N. Bernaz. New York : Routledge, 2011. Pp. 289–303.
10. Sentencing and Penalties. *An Introduction to International Criminal Law and Procedure* / R. Cryer, H. Friman, D. Robinson, E. Wilmschurst. 2nd ed. New York : Cambridge University Press, 2010. Pp. 494–506.
11. Drumbl M. A. Collective Violence and Individual Punishment: The Criminality of Mass Atrocity. *Northwestern University Law Review*. 2005. Vol. 99, No. 2. Pp. 539–610.
12. Dinstein Y. International Criminal Law. *Israel Law Review*. 1985. Vol. 20, Iss. 2–3. Pp. 206–242.
13. Harhoff F. Sense and Sensibility in Sentencing – Taking Stock of International Criminal Punishment. *Law at War: The Law as it Was*

and the Law as it Should Be : Liber Amicorum Ove Bring / ed. by O. Engdahl, P. Wrangé. Leiden ; Boston : Martinus Nijhoff Publishers, 2008. Pp. 121–140.

14. Stahn C. A Critical Introduction to International Criminal Law. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2019. 448 pp.

15. The Oxford Companion to International Criminal Justice / ed. by A. Cassese. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2009. 1008 pp.

16. Freeland S. No Longer Acceptable: The Exclusion of the Death Penalty under International Criminal Law. *Australian Journal of Human Rights*. 2010. Vol. 15, Iss. 2. Pp. 1–34.

17. van Zyl Smit D. Life Imprisonment as the Ultimate Penalty in International Law: A Human Rights Perspective. *Criminal Law Forum*. 1998. Vol. 9. Pp. 5–54.

18. D’Ascoli S. International Sentencing: Law and Practice. *Research Handbook on the International Penal System* / ed. by R. Mulgrew, D. Abels. Cheltenham ; Northampton : Edward Elgar Publishing, 2016. Pp. 133–166.

19. Haile-Mariam Y. The Quest for Justice and Reconciliation: The International Criminal Tribunal for Rwanda and the Ethiopian High Court. *Hastings International Comparative Law Review*. 1999. Vol. 22, No. 4. Pp. 667–745.

20. Meernik J. Proving and Punishing Genocide at the International Criminal Tribunal for Rwanda. *International Criminal Law Review*. 2004. Vol. 4, Iss. 1. Pp. 65–81.

21. deGuzman M. M. Harsh Justice for International Crimes? *The Yale Journal of International Law*. 2014. Vol. 39. Pp. 1–35.

22. D’Ascoli S. Reconciliation and Sentencing in the Practice of the ad hoc Tribunals. *The Ashgate Research Companion to International Criminal Law: Critical Perspectives* / ed. by W. A. Schabas, Y. McDermott, N. Hayes. London ; New York : Routledge, 2016. Pp. 307–331.